
PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD DYDD MAWRTH, 29 MEDI 2015

Yn bresennol: Y Cynghorydd Tom Ellis (Cadeirydd);
Y Cynghorydd Anne Lloyd Jones (Is-gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Annwen Daniels, E. Selwyn Griffiths, Sian Gwenllian, Annwen Hughes, Charles Wyn Jones, Dilwyn Morgan, Michael Sol Owen, Lesley Day, Jean Forsyth a Jason Humphreys

Swyddogion: Geraint Owen (Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd), Arwel Ellis Jones (Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni), Vera Jones (Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd), Huw Ynry (Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid) ac Eirian Roberts (Swyddog Cefnogi Aelodau a Chraffu).

Ymddiheuriad: Y Cynghorydd Anwen J. Davies

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Datganodd y Cynghorydd Lesley Day fuddiant personol yn eitem 5 ar y rhaglen – Ymgynghoriad i'r Cyfarwyddiadau Drafft gan Lywodraeth Cymru i'r Adolygiad gan y Comisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru - oherwydd bod nifer uchel o fyfyrwyr yn ei ward.

Nid oedd o'r farn ei fod yn fuddiant sy'n rhagfarnu a chymerodd ran lawn yn y drafodaeth ar yr eitem.

2. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion y cyfarfod blaenorol o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 9 Mehefin, 2015 fel rhai cywir.

3. YMGYNGHORIAD I'R CYFARWYDDIADAU DRAFFT GAN LYWODRAETH CYMRU I'R ADOLYGIAD GAN Y COMISIWN FFINIAU A DEMOCRATIAETH LEOL CYMRU

Cyflwynwyd – adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn nodi, fel rhan o'r rhaglen diwygio llywodraeth leol, y byddai Llywodraeth Cymru yn gofyn i Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru gynnal adolygiad o drefniadau etholiadol ar gyfer ardaloedd awdurdod lleol newydd arfaethedig. Gofynnwyd i'r pwyllgor gyflwyno eu sylwadau ar fanylion y Cyfarwyddiadau Drafft er mwyn eu pasio ymlaen i'r Cyngor llawn, gan hefyd annog eu cyd-aelodau i ymateb i'r ymgynghoriad.

Yn ogystal ag ymateb i gwestiynau penodol yr ymgynghoriad, trafodwyd y newidiadau sydd dan sylw ar gyfer etholiadau 2017 fyddai'n golygu lleihad tebygol o 75 aelod etholedig i 66 aelod. Er bod rhai aelodau'n gefnogol i hynny ar y sail bod yna ddiffyg cydbwysedd rhwng maint yr etholaethau presennol a'r gymhareb

cynghorwyr i etholwyr, bod y lleihad wedi'i nodi fel toriad posib' y bwriedir ceisio barn y cyhoedd yn ei gylch ac y byddai'n well bod rhan o'r newid wedi'i wneud yn 2017, ' roedd mwyafrif yr aelodau o'r farn y byddai newid tymor byr o'r fath yn anaddas gyda newid mor sylfaenol o ran ffiniau i ddilyn mor fuan yn sgil yr ad-drefnu.

PENDERFYNWYD argymell i'r Cyngor:-

- (a) Gyflwyno'r sylwadau ar gynnwys y Cyfarwyddiadau Drafft i'r Comisiwn Ffiniau sydd wedi eu crynhoi yn Atodiad A i'r cofnodion hyn.**
- (b) Ysgrifennu at Lywodraeth Cymru i ddatgan y farn y byddai'n anaddas gweithredu'r newidiadau sydd dan sylw ar gyfer etholiadau 2017 gyda newid mor sylfaenol o ran ffiniau i ddilyn mor fuan yn sgil yr ad-drefnu.**

4. DATBLYGIADAU TECHNOLEGOL

Cyflwynwyd – adroddiad yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni a'r Rheolwr Gwasanaethau Democratiaidd yn diweddarur'r aelodau ar faterion technoleg gwybodaeth, gan gynnwys y newidiadau diweddar i systemau electroneg y Cyngor, hyfforddiant pellach ar yr i-pad a Moderngov.

Nododd yr Uwch Reolwr fod 12 aelod y tu allan i'r Cabinet wedi cyflwyno sylwadau yn sgil y newidiadau i systemau electroneg y Cyngor, a olygai mai trwy'r i-pad yn unig y gall aelodau gael mynediad i'w e-byst 'cynghorydd' ar hyn o bryd, ac awgrymodd gysylltu'n ôl â'r aelodau hynny i sefydlu beth yn union yw eu hanghenion, ond os ydynt yn parhau'n anhapus, y dylid darparu trwydded ar eu cyfer.

Manylodd yr Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Thrawsnewid ar y rhesymau diogelwch defnyddwyr dros weithredu'r newid i'r systemau electroneg. Eglurodd hefyd fod angen edrych ymhellach ar fynediad i e-byst oddi ar ffonau symudol gan nad oedd yn glir eto sut bod modd caniatáu hynny'n eang heb dramgwyddo rheolau diogelwch.

Yn ystod y drafodaeth, cyfeiriodd aelodau at rai o'r anawsterau a wynebir yn sgil cyflwyno'r drefn newydd, sy'n cynnwys:-

- Anodd ymateb yn ysgrifenedig i ddogfen ymgynghorol.
- Dim 3G ar yr i-pad.
- Oes i-pad yn fyrrach nag oes cyfrifiadur?
- Datblygiad ac esblygiad parhaus y systemau Apple a Microsoft.
- Anhawster agor atodiadau.
- Methu defnyddio USB gyda'r i-pad.
- Straen llygaid.

Mewn ymateb i sylw gan aelod na chafodd yr aelodau rybudd bod y newid yn mynd i ddigwydd, nododd yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni y cyhoeddwyd dwy neges yn Rhaeadr, sef y prif gyfrwng cysylltu â'r aelodau.

Mynegwyd anfodlonrwydd na chaniateid i'r aelodau ddefnyddio ail gyfrif e-bost ar wefan y Cyngor, ond awgrymodd yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni fod

hynny'n derbyn sylw ar wahân fel bod gan y pwyllgor yr holl wybodaeth berthnasol o'i flaen cyn gwneud unrhyw benderfyniad.

Ymatebodd y rheolwyr i rai o'r anawsterau a grybwyllwyd drwy nodi:-

- Y buddsoddwyd yn helaeth mewn hyfforddiant dros y misoedd diwethaf er mwyn ehangu gymaint â phosib' ar y defnydd o'r i-pad.
- Y dylai dyfodiad yr App Moderngov ddatrys llawer o'r rhwystrau, e.e. byddai dogfennau'n mynd yn syth ar y peiriant, heb orfod eu llawrlwytho.
- Bod yr i-pads yn sicr o barhau am weddill oes y Cyngor hwn, ond y byddai'n rhaid ystyried beth fydd yn digwydd adeg y Cyngor newydd yn 2017.
- Er nad yw'r i-pad yn gwneud popeth, ei fod yn gwneud llawer o bethau yn dda iawn.

O ran sylw bod aelodau'r Cabinet yn cael eu trin yn wahanol, eglurodd yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni fod achos busnes wedi'i gyflwyno ar ran aelodau'r Cabinet yn nodi eu bod angen mynediad a gweithio ar ddogfennau, ac ati, oherwydd eu cyfrifoldeb penodol, ond bod modd ymateb i'r achosion dros yr aelodau eraill hefyd.

Mynegodd rhai aelodau eu parodrwydd i dalu eu hunain am y drwydded er mwyn cael mynediad i'w e-byst oddi ar gyfrifiadur, ond eglurwyd y byddai hynny'n groes i ganllawiau Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol.

Rhoddodd y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaidd ddiweddariad ar y peilot o hyfforddiant pellach ar yr i-pad gydag arbenigwr allanol, gan grynhoi sylwadau'r aelodau hynny fu ar yr hyfforddiant.

PENDERFYNWYD

- (a) Y dylai aelodau gael mynediad i'w e-byst oddi ar gyfrifiadur personol neu liniadur (ond nid ffôn symudol), os oes angen am hynny, a chynnwys nodyn i'r perwyl hynny yn Rhaeadr.**
- (b) Cysylltu â'r 12 aelod sydd wedi cyflwyno sylwadau yn sgil y newidiadau i systemau electroneg y Cyngor, ac ymateb i unrhyw aelodau pellach sy'n cyflwyno sylwadau, i sefydlu beth yn union yw eu hanghenion, ac os ydynt yn parhau'n anhapus, darparu mynediad iddynt i'w e-byst o gyfrifiadur personol neu liniadur (ond nid ffôn symudol).**
- (c) Datblygu'r hyfforddiant i-pads drwy:-**
  - Gynnig cwrs ffurfiol arall i aelodau eraill;
  - Datblygu tîm o aelodau all hyfforddi a chynnig arweiniad i'w cyd-aelodau;
  - Ystyried cynnig 'pages' i'r rhai sydd wedi gweld yr ap, ac sy'n sicr y byddant yn gwneud defnydd ohono;
  - Darparu taflenni gwybodaeth i'r aelodau ar sut i wneud gwahanol bethau gyda'r i-pad.

5. IS-GRŴP AMRYWIAETH

Cyflwynwyd – adroddiad y Rheolwr Gwasanaethau Democratiaidd yn diweddarau'r aelodau ar waith yr Is-grŵp hyd yma a'r camau nesaf. Nodwyd y byddai'r is-grŵp

yn cyfarfod yn fuan i ystyried gweithredu'n lleol ar argymhellion cenedlaethol yn y maes.

PENDERFYNWYD derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad.

6. LWFANSAU AELODAU

Cyflwynwyd – adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn diweddarau'r aelodau am benderfyniadau cyhoeddi tabl lwfansau aelodau ar gyfer y cyfnod 2014/15.

Holwyd a gafwyd hawl y Cadeirydd i fynd yn groes i benderfyniad y pwyllgor y tro diwethaf i gyflwyno gwybodaeth am y lwfansau yn Newyddion Gwynedd. Atebodd yr Uwch Reolwr Democratiaeth a Chyflawni y cymerwyd penderfyniad golygyddol i beidio cynnwys yr wybodaeth y tro hwn er mwyn rhoi'r flaenoriaeth i Her Gwynedd.

PENDERFYNWYD derbyn a nodi cynnwys yr adroddiad.

7. ADRODDIADAU BLYNYDDOL AELODAU 2014/15

Cyflwynwyd - adroddiad y Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd yn diweddarau'r aelodau am yr adroddiadau a gyhoeddwyd yn 2014/15. Nododd ei bod wedi gobeithio cynnal trafodaeth yn y cyfarfod hwn ynglŷn â'r rhwystrau a'r cyfleoedd er mwyn hwyluso'r drefn at 2015/16, ond gan ei bod wedi mynd yn hwyr, awgrymodd roi'r mater gerbron y cyfarfod nesaf.

PENDERFYNWYD cynnal trafodaeth yn y cyfarfod nesaf ar y rhwystrau a'r cyfleoedd ar gyfer adroddiadau blynyddol aelodau yn 2015/16.

8. RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Cyflwynwyd – rhaglen waith y pwyllgor.

PENDERFYNWYD nodi a derbyn y rhaglen waith.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.30am a daeth i ben am 12.45pm.

Atodiad A

Cwestiwn 1: Ydych chi'n credu bod y gymhareb a awgrymir yn darparu ar gyfer cael llywodraeth leol effeithiol a hwylus?

Na. Mae'r gymhareb yn gwbl anaddas ar gyfer ardal wledig a gwasgaredig. Ar hyn o bryd, mae cymhareb bresennol Gwynedd fel sir yn 1,089 gyda wardiau Gwynedd yn cynnwys rhwng 480 a 2,428 gyda'r ddau ward mwyaf yn rhai 2 aelod.

Mae ymagwedd sydd yn defnyddio cymhareb syml o ran y nifer o etholwyr yn codi pryder. Nid yw hynny'n rhoi unrhyw gydnabyddiaeth i'r llwyth gwaith sydd yn codi i gynghorwyr lleol yn sgil myfyrwyr sydd heb gofrestru fel etholwyr, poblogaeth dymhorol, yn sgil y diwydiant ymwelwyr a thai haf.

Mae hefyd yn mynd yn gwbl groes i gyfeiriad Llywodraeth Cymru a oedd, yn ei ddogfen ymgynghorol "Diwygio Llywodraeth Leol - Grym i Bobl Leol" yn son am bwysigrwydd "Llywodraethu Cymunedol a arweinir gan aelodau". Mae'n anodd gweld sut y gall cynghorwyr ymdopi â'r rôl heriol hon ar ben eu cyfrifoldebau sefydliadol fel aelodau pwyllgor ayb os byddant yn gwasanaethu etholaethau mor fawr.

Pe byddai symudiad o'r fath yn digwydd, byddai'n rhaid symud i drefn o gynghorwyr llawn-amser er mwyn medru ysgwyddo'r llwyth gwaith.

Cwestiwn 2: Ydych chi'n credu bod angen isafswm o ran nifer cynghorwyr i sicrhau bod awdurdod lleol yn gweithredu mewn modd effeithiol a democrataidd? Os felly, beth yw'r isafswm a pham?

Mae angen isafswm ar gyfer democratiaeth effeithiol ond mae'r math o ffigurau a nodir yn llawer rhy isel. O fewn system Cabinet, gydag angen tua 10 aelod ar gabinet, mae gadael gweddill gwaith y Cyngor (Craffu, Archwilio, Cynllunio, Trwyddedu ayb) i nifer mor fychan o gynghorwyr yn gosod pwysau gwaith afresymol arnynt. Dylai'r isafswm aelodau fod yn o leiaf 45-50 aelod

Mae'r sylwadau uchod ar sail barn am lwyth gwaith y cynghorau presennol. Byddai hynny'n amlwg yn cynyddu'n arwyddocaol yn dilyn ad-drefnu mewn meysydd fel Cynllunio a Thrwyddedu, gyda chynnydd yn y nifer o geisiadau fyddai angen sylw.

Y mater arall i'w ystyried yw y gallai dyraniad seddau i grwpiau gwleidyddol fod yn fwy cymhleth ar gynghorau gyda niferoedd llai. Gallai fod yn fwy anodd llenwi seddau a gallai'r baich ar nifer fechan o gynghorwyr gynyddu.

Cwestiwn 3: Ydych chi'n credu y dylai isafswm nifer yr aelodau etholedig fesul awdurdod lleol gael ei bennu yn y Cyfarwyddiadau Drafft?

Dylid, fel yr esboniwyd yn yr ateb i gwestiwn 2. Dylai'r Cyfarwyddiadau Drafft gydnabod anghenion llywodraethu rhedeg cyngor modern. Fodd bynnag, unwaith mae hynny wedi digwydd, dylid edrych ar bob cyngor ar wahân gan ystyried amgylchiadau pob cyngor yn unigol. Rhaid ystyried pellteroedd teithio (ar gyfer teithio i gyfarfodydd yn ogystal â theithio at etholwyr o fewn y ward) yn ogystal â'r angen i gael wardiau sydd yn adlewyrchu cymunedau naturiol.

Cwestiwn 4: Ydych chi'n credu y dylid cael cap ar nifer yr aelodau etholedig fesul awdurdod lleol? Os felly, beth ddylai'r uchafswm fod yn eich barn chi a pham?

Mae'n siŵr bod rhyw synnwyr mewn cael cap ond dylai hynny adlewyrchu'r ardal ar gyfer cyngor unigol.

Cwestiwn 5: Ydych chi'n cytuno y dylai pob ward o fewn awdurdod lleol gael tua'r un nifer o etholwyr fesul aelod etholedig?

Na. Mae natur wardiau unigol, hyd yn oed oddi fewn i ardaloedd cynghorau unigol mor amrywiol. O ganlyniad nid yw'n synhwyrol gwneud hynny. Mae'n gwbl briodol cael amrediad i ddibenion gwaith y Comisiwn Ffiniau ond byddai'n rhaid i'r Comisiwn gael y rhyddid i eithrio rhag hyn os yw natur cymuned naturiol yn golygu nad yw'n synhwyrol ei gynnwys gydag ardal arall.

Ar bwynt cysylltiol, argymhellir y dylid ceisio osgoi wardiau aml-aelod gan fod cael un aelod i ward yn symleiddio pethau i drigolion a chynghorwyr.

Cwestiwn 6: Pa effaith ddylai nodweddion penodol ardal ei chael ar nifer y cynghorwyr sydd eu hangen i gynrychioli'r boblogaeth?

Dyma ddylai fod yn brif ystyriaethau a dylent fod yn ddylanwadol iawn. Os yw cynghorau i adlewyrchu eu hardaloedd yn iawn, dylai holl nodweddion yr ardal (poblogaeth, pellteroedd teithio, natur cymunedau naturiol ayb) gael effaith ar y penderfyniad

Cwestiwn 7: Ydych chi'n cytuno nad oes angen enw Saesneg cyfatebol ar wardiau sydd ag enwau Cymraeg cyffredin? Os nad ydych yn cytuno, ydych chi'n credu y dylai pob ward gael enw Saesneg a Chymraeg?

Cytuno nad oes angen enw Saesneg cyfatebol ar wardiau sydd ag enwau Cymraeg cyffredin.